PLASTİK SANATLAR ALANINDA SERAMİK VE CAM ÜZERİNE YAKLAŞIMLAR
8

EDİTÖRLER
Doç. Dr. Betül AYTEPE SERİNSU
Doç. Dr. Fahrettin GEÇEN

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-375-180-7

Kitap Adı
Plastik Sanatlar Alanında Seramik ve Cam Üzerine Yaklaşımlar 8

Editörler
Doç. Dr. Betül AYTEPE SERİNSU
ORCID iD: 0000-0002-6853-9219
Doç. Dr. Fahrettin GEÇEN
ORCID iD: 0000-0002-0787-7505

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Ön Kapak Resmi
Doç. Dr. Betül AYTEPE SERİNSU
Arka Kapak Resmi
Öğr. Gör. Ümit PARSIL

Yayıncı Sertifika No
47518

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
ART000000

DOI
10.37609/akya.3389

Kütüphane Kimlik Kartı

Plastik Sanatlar Alanında Seramik ve Cam Üzerine Yaklaşımlar 8 / ed. Betül Aytepe Serinsu, Fahrettin Geçen.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
211 s. : resim, çizelge, şekil, tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253751807
1. Sanat--Dekoratif Sanatlar--Cam--Seramik.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 **Seramik Astarlarının Yüzeylere Uygulanmasında Monotip Baskı Yönteminin Kullanımı ve Kağıt Yardımı İle Astar Transfer Örneği** **1**
Emel BOZKURT

BÖLÜM 2 **Geleneksel Çanakkale Seramiklerinde Motifler** **23**
Fulya SAVAŞ

BÖLÜM 3 **Bone Chına (Kemik Porselen) Tarihi ve Üretimi** **35**
Pınar BİÇİCİ ÇETİNKAYA

BÖLÜM 4 **Öz Benlik ve Hayvan Temalı Seramik Heykel Yorumlamaları** **53**
İrem SERT
Memduha Candan GÜNGÖR

BÖLÜM 5 **Tüketim Kültürü İçinde Metropol Kentleşmenin Sanatla İlişkisi** **75**
Şule KARACALAR

BÖLÜM 6 **Mata Ortiz Çömlek Mata Ortiz Çömlekçiliği** **89**
Hüseyin GÜRGÖZE

BÖLÜM 7 **Seramik Şekillendirme Yöntemlerinde Torna** **113**
Yunis YILMAZER

BÖLÜM 8 **Fosfor Etkili Seramik Sırları** **139**
Yunus Emre AKKALAN
Pınar ÇALIŞKAN GÜNEŞ

BÖLÜM 9 Geri Dönüşüm Camların Kullanıma Örnek Bir Girişim: Rero Glass 155
Agâh Barış Can AKSAKAL

BÖLÜM 10 "Zamanda Yolculuk": Çini ve Seramik Sembollerin Kültürel Anlamları 165
Burhan YALÇIN

BÖLÜM 11 Çanakkale, Gelibolu Özel Yetenekli Çocukların Sepet Fırın Yapımı ve Pişirim Uygulamaları 187
Ergün ARDA
Yeşim YAVAŞ

YAZARLAR

Yunus Emre AKKALAN
Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik ve Cam Anasanat Dalı

Arş. Gör. Agâh Barış Can AKSAKAL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü

Doç. Ergün ARDA
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü

Öğr. Gör. Emel BOZKURT
Gaziantep Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, El Sanatları Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Pınar BİÇİCİ ÇETİNKAYA
İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Seramik Bölümü

Doç. Dr. Pınar ÇALIŞKAN GÜNEŞ
Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü

Doç. Memduha Candan GÜNGÖR
Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü

Arş. Gör. Hüseyin GÜRGÖZE
Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü

Öğr. Gör. Şule KARACALAR
Samsun Üniversitesi, Kavak MYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı

Dr. Öğr. Üyesi Fulya SAVAŞ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü

İrem SERT
Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü

Burhan YALÇIN
Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı

Yeşim YAVAŞ
Görsel Sanatlar Öğretmeni, Bilim ve Sanat Merkezi Okulu

Yunis YILMAZER
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Mimarlık Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü

"*Katkılarından dolayı Öğr. Gör. Ümit PARSIL'a teşekkür ederiz*"

BÖLÜM 11

Çanakkale, Gelibolu Özel Yetenekli Çocukların Sepet Fırın Yapımı ve Pişirim Uygulamaları

Ergün ARDA [1]
Yeşim YAVAŞ [2]

Giriş

İnsanoğlu binlerce yıldır killi toprağı elleriyle şekillendirip, ürettiklerini açık veya kapalı fırınlarda pişirmiştir. Seramik pişirim tarihi bilim insanlarının yazılı verilerine M.Ö. 24-28 bin yıl kadar geriye gitmektedir. Anadolu'da geleneksel çömlek imalat merkezlerinde yapılan açık ve kapalı pişirim yöntemleri araştırılmıştır. Sanatın nesnesi olan seramik gelenekselden beslenerek artistik seramik kapsamında varlık göstermeye başlamış ve geleneksel seramik pişirim yöntemleri son 50 yıldır stüdyo çömlekçiliği adıyla, sanatsal seramik yapmak için uygulanmaktadır. Bunlardan bir tanesi sepet pişirim yöntemidir. Çağdaş sanat yapan seramik sanatçılarının ve akademisyenlerin kullandığı alternatif artistik pişirim yöntemi olarak Türkiye'de az sayıda uygulamalar yapılmıştır

"İlkel ateşleme " tabirini bu anlamda kullanıyoruz (teknoloji kullanılmadığı için değil!). Tekniklerin kapsamı dünya ve tarihi kadar geniştir. Her kültür, sahip olduğu kil ve yakıt, fayda ve estetik ihtiyaçları etrafında kendi yöntemlerini geliştirmiştir. Dünyanın pek çok yerinde bu teknikler çok az değişiklikle günümüze kadar gelmiştir. ilkel pişirme yöntemleri, herkesin neredeyse hiçbir tesis veya kaynak olmadan (örneğin açık ateşte, çukurda veya temel muhafaza yönteminde) ilkel malzemeler (örneğin kaba, plastik olmayan kil) kullanarak eşya

[1] Doç., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü, ergunarda@comu.edu.tr, ORCID iD: 0009-0008-2424-2000
[2] Görsel Sanatlar Öğretmeni, Bilim ve Sanat Merkezi Okulu, yesimtc@gmail.com

pişirebilmesine olanak sağladı. (Hansen, 2020). İnsanoğlu ateş ile tanıştığı ve çamuru pişirmeyi öğrendiği günden beri, Açık ve Çukurda Pişirim, Kamara, Kassel ve Kubbeli Fırınlar, Uzak Doğu Tümsek Fırınlar Roma Fırınları Şişe Fırınlar Sahra Fırınları Ring ve Zikzak Fırınlar gibi bir çok ilkel seramik fırın yapmıştır. Günümüzde, teknolojinin de gelişimi ile Endüstriyel Seramik Pişirim fırın örnekleri olan, Kamara Fırınlar, Tünel Fırın, Roller Fırınları görmekteyiz. Tüm bu gelişim sürecinde sanatçılar, eserlerinde farklı etkinleri oluşturmak ve denemeler yapmak için Alternatif Seramik Pişirim fırınları kullanmaktadır. Raku, Sagar Ve Obvara Pişirimi, Çamur Fırın, Kağıt Fırın, Şişe Fırın, Sepet Fırın, Fırın Heykel gibi bir çok farklı fırın yöntemleri geliştirilmiştir. İndirgen ortamda geleneksel pişirimlerde üretilen kap kaçak formları yerine, çocuklar ile elle şekillendirme yöntemlerini kullanarak, hayvan figürleri veya hayvan bibloları kilden oluşturulmuştur. Çocukların ilgilerini çekebilecek ve doğa ile uyumlu bir konu seçilmiştir. Gelibolu Bilim Sanat Merkezi, 8-14 yaş grubu özel yetenekli çocuklardan oluşan yıl boyunca seramik atölyesi kapsamında seramik eğitimi alan 20 öğrenci 1 adet sepet fırın yapım sürecine, pişirimine ve fırının sökülerek fırın içi yapıtların çıkarılması aşamalarını gözlemlemiş ve görev almıştır. Sepet fırın pişirimi sonucunda çıkan ürünler, hayvan figürleri okullarında sergilenmiştir. Bugüne kadar sepet fırın pişirimi yapan sanatçılar ve ulusal ulusalararası etkinlikler derlenerek araştırmada yer verilmiştir. Sepet Fırın yapımı hakkındaki deneyimleri ve ortaya çıkan sonuçlar görsellerle desteklenerek anlatılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Alternatif pişirim tekniklerinden biri olarak değerlendirilen sepet fırın yapımı ve pişirim tekniğinin literatür taraması yapılarak araştırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular tarihsel sıralamaya konularak açıklanmıştır. Gelibolu Bilim Sanat Merkezi Seramik Atölyesi öğrencileri ile örnek bir sepet fırın yapılmış ve ateşlenmiş olup, çıkan ürünlerde çalışmada yer almıştır. Elde edilen veriler ışığında yeni bir teknik olarak sepet fırın yapımı ve pişirim tekniği uygulaması yapmak için malzemeler temin edilmiştir. Uygulama süreci okul bahçesinde öğrenciler ile planlanmış ve anlatım, gözlem, yaparak yaşayarak, araştırma, uygulama, steam gibi birçok eğitim metodu kullanılarak, aktif olarak sürece dahil edilmeye çalışılmıştır. Yapılan uygulama gözlemlenen bulgular ve elde edilen sonuçlar fotoğraflanmıştır. Araştırma kapsamında uygulama süreçlerinin her aşaması görsellerle desteklenerek anlatılmıştır. Aynı zamanda kullanılan malzemeler aşağıdaki şekilde listelenmiştir.

Bulgular

Yurt Dışında Sepet Fırın Uygulaması

1. *İskoçya Çömlekçiler Derneği Sepet Pişirim Etkinliği, 2007*

Yapılan alan taramaları sonucunda, sepet pişirimi üzerine ilk yapılan etkinlik 2007 İskoçya'da gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlik ile ilgili verilen bilgi şöyledir;" Dünya üzerinde örneklerine bakarsak İskoç Çömlekçileri Kuruluşu'nun düzenlediği organizasyonlarda yapılan sepet fırınlarından bahsedebiliriz. Bunlardan birinde Bärbel Dister 'in önderliği ile bir sepet fırını yapılmıştır. Şişe formda olan bu fırının iç sıcaklığı 1100ºC kadar yükselmiştir. (Kılıçoğlu, 2019)

Görsel 1. Bärbel Dister, İskoçya Çömlekçiler Derneği Etkinliği,2007, (Dunn, 2014)

Yukarıda görsel 1'deki fotoğraflarda özel olarak, fırın formuna göre örülmüş bir sepet fırın görülmektedir. Fırının yakıt besleme gözü demir çubuklar ile iki kat olarak yapılmıştır. Yakılacak olan odunların oksijen alabilmesi ve fırının içine ısının ulaşması düşünülmüştür. Yakıt besleme tünelinin üstü de ateşe dayanıklı refrakter fırın rafı ile kapatılmıştır. Sanatçının kendisi ile internet sitesi üzerinden iletişime geçilmiştir ancak geri dönüş olmamıştır. Burada en önemli nokta sepet gövdesi ile fırın duvarı yapmak veya sepet pişirim fikrinin nasıl ortaya çıktığı ve kimin tarafından ilk defa uygulandığı anlaşılamamıştır.

2. Türkiye'de Sepet Fırın Yapımı ve Uygulamaları

2.1. Emet Egemen ASLAN- Seramik Pişirim Teknikleri Çalıştayı''nda ilk kez Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Araştırmalar sonucunda Türkiye'de ilk defa Emet Egemen ASLAN'nın makalesinde sepet fırın ve sepet fırın pişirim tekniği, alternatif pişirim tekniklerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Bu tekniği Avanos'ta, Atölye Dink'in ev sahipliğini üstlendiği, Erciyes, Selçuk ve Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakülteleri Seramik Bölümlerinin isbirligi ile 16-20 Temmuz 2012 tarihleri arasında *Seramik Pişirim Teknikleri Çalıstayı''*nda ilk kez Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü Öğretim Üyesi Emet Egemen Isık Aslan önderliğinde, Abdullah Erhan Özer, Tuba Ünal ve Hulusi Sadık Büte tarafından uygulanmıştır. **2012** yılında, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi'nde *Sepet Fırın Yapımı ve Sepet Fırın Pişirim Tekniği* başlığı altında ilk bilimsel yayın E.E. Aslan tarafından yazılmıştır. *Seramik Pişirim Teknikleri Çalıştayın*'da yapılan uygulamaların ışığında makale ortaya çıkarılmıştır. Uygulama sırasında yaygın olarak çalıştaylarda yapılan alternatif pişirim teknikleri sagar, tuz, açık ve kâğıt fırın pişirim teknikleri araştırılmış ve uygulama süreçleri gözlemlenerek, yeni bir teknik olarak sepet fırın ve pişirim tekniği planlanmış olduklarını uygulama süreçlerinin her aşaması görsel dokümanlarla desteklenerek anlatılmıştır.

Görsel 2. Ateş tuğlalarından oluşan 20 cm yüksekliğinde cehennemlik yapılarak üzerine inşaat demirleri dizilmiş, iki sepet üst üste bağlanarak, balçık kağıda bulanarak sepet sıvanmış, cehennemlik üzerine sabitlenen sepetin içine ürünler konulmuştur. (Aslan, 2012)

2.2. 2013 ve 2014 yıllarında Avanos'ta, Kaan Canduran, Bahadır Cem Erdem ve Emet Egemen Aslan'ın katıldığı Ceramicon Etkinliği:

Avanos'ta, Kaan Canduran, Bahadır Cem Erdem ve Emet Egemen Aslan'ın katıldığı *Ceramicon* Seramik Etkinlikleri Pişirim Teknikleri Çalıştayı ve Seminerleri etkinlikleri çerçevesinde, sepet pişirim uygulaması 2013, 2014 yıllarında yapılmıştır. (bienhaber, 2013)

Görsel 3. Ceramicon Seramik Etkinlikleri Pişirim Teknikleri Çalıştayı Ve Seminerleri (Bien Sponsorluğunda), Haber Görseli (bienhaber, 2013)

Emet Egemen Aslan ve Kaan Canduran'ın editörlüklerini yaptıkları Seramik Pişirim Teknikleri ve Fırınları başlığı ile **2016** yılında yayımlanan kitapta sepet pişirimi üzerine geniş çaplı bir yayın mevcuttur.

Görsel 4. Seramik Pişirim Teknikleri ve Fırınları, Kitap kapağı görseli (Aslan, 2016)

Görsel 5. 2016- Nevşehir Avanos'ta Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı Afişi ve Haber, (www.cappadociaexplorer.com/detay.php?, 2016)

2.3. Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı 4. (2016)

2016 yılında Avanos Seramik Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASEM) tarafından, Nevşehir Avanos'ta gerçekleştirilen *Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı*'nın 4.'sü sepet fırın yapımı ve pişirim uygulamaları gerçekleştirilmiştir. (Kara, 2023) Çalıştay sonunda, Avanos'taki Güray Yeraltı Seramik Müzesinin Antik eserler salonunda, eserler sergilenmiştir. Çalıştaya, Bahadır Cem Erdem, Betül Aytepe, Betül Bayık Kurt, Candan Güngör, Güler Oğuz, H. Aybike Karakurt, İ. Vefa İrdealp, İsmail Yardımcı, Kamuran Özlem Sağdıç, Katharina Böttcher, Melehat Öztürk Altundağ, Muharrem Birol Akalın, Perihan Şan Aslan, Selim Çınar, Senem Aker Ensari, Serkan Gönenç, Sevinç Köseoğlu Ulubatlı ve Şafak Çetin Özkan katılmıştır.

Görsel 6. 2016- Nevşehir Avanos'ta Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı Haber, (www.cappadociaexplorer.com/detay.php?, 2016)

2.4. 2016, Ceramicon Etkinliği, Pişirim Teknikleri Çalıştay / Semineri

15-16 Nisan 2016 tarihlerinde, Avanos'da Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü Prof. Kaan Canduran, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar fakültesi Doç Dr. Emet Egemen Işık Aslan öndeliğinde Alternatif Seramik Pişirim Teknikleri Çalıştay/ Semineri çerçevesinde Sepet fırın yapımı ve Pişirimi etkinliği gerçekleştirilmiştir.

Görsel 7. 2016, Pişirim Teknikleri çalıştay/ seminer afişi, (Facebook, 2016)

2.5. Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı 5. (2018)

2018 yılında Avanos Seramik Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASEM) tarafından, Nevşehir Avanos'ta *Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı*'nın 5.si kapsamında sepet fırın yapımı ve pişirim uygulamaları gerçekleştirilmiştir. (Kara, 2023) Avanos Seramik Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASEM), 18-20 Mayıs 2018 tarihleri arasında Avanos Fırın Parkı alanında "5. Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştay"ı düzenlenmiştir. Çalıştaya Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü öğrenci ve öğretim elemanları ile Dumlupınar Üniversitesi Kütahya Güzel Sanatlar Meslek Yüksekokulu öğretim elemanları ve Sanat ve Tasarım Öğrenci Topluluğu katılmıştır. Etkinlik kapsamında Alternatif Pişirim Yöntemlerinden biri olan odun yakıtlı Tuz Fırını kullanılarak artistik seramik pişirimi uygulanacaktır (Üniversitesi, 2024). Tuz pişirimi yapıldığı haberi var olup, sepet pişirimi haberde yer almamaktadır.

Şekil 12. 2018-Nevşehir Avanos'ta Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı Afişi,

2.6. 2018 Ceramicon Etkinliği, Pişirim Teknikleri Çalıştay / Semineri

CERAMİCON Seramik Etkinlikleri Pişirim Teknikleri Çalıştay / Semineri'nin dördüncüsü 20-23 Nisan tarihleri arasında Çıralı'da gerçekleştirilmiştir. Danışmanları Emet Egemen gözetiminde on altı katılımcı Alternatif pişirim yöntemlerinden biri olan Sepet yapımı ve pişirim tekniğini uyguladı. Etkinlik kapsamında Kaan CANDURAN, Özkan ALGÖK, Furkan YÜCE destek olmuştur.

Görsel 8. Ceramicon Etkinlikleri Afişi, Sepet Pişirimi İçin Fırının Yapılışı Ve Yakılışı, Sepet Pişirim Sonrası Fırının Sökülmesi, Ortaya Çıkan Sonuçlar, (Ceramicon Etkinlikleri, 2018)

2.7. 2019 Avanos'ta, Kaan Canduran, Bahadır Cem Erdem ve Emet Egemen Aslan'ın katıldığı Ceramicon Etkinliği'nde sepet pişirim uygulaması

Görsel 19. Avanos Ceramicon Etkinliği Afişi, Ateşleme kısmı tuğla ve demir çubuklar ile hazılanmış, sepet sıvanarak üzerine yerşelitirilmiş olduğunu görmekteyiz. Kille sıvanan sepet iki tane hazırlanarak, ilk olanın içine talaş, gazete kağıtları, organik malzemeler konularak seramikler ile doldurulmuş, diğer sepet üzerine eklenerek sınavmış ve baca kısmının takılmış olduğunu görüyoruz. Fırın ateşlendikten sonra kaç dereceye ne kadar sürede çıkıldığı bilgisi bulunamamıştır. Fakat fotoğraflardan da anlaşıldığı üzre yakıt olarak odun değil gaz tüp kullandığı anlaşılmaktadır. (Ceramicon, 2019)

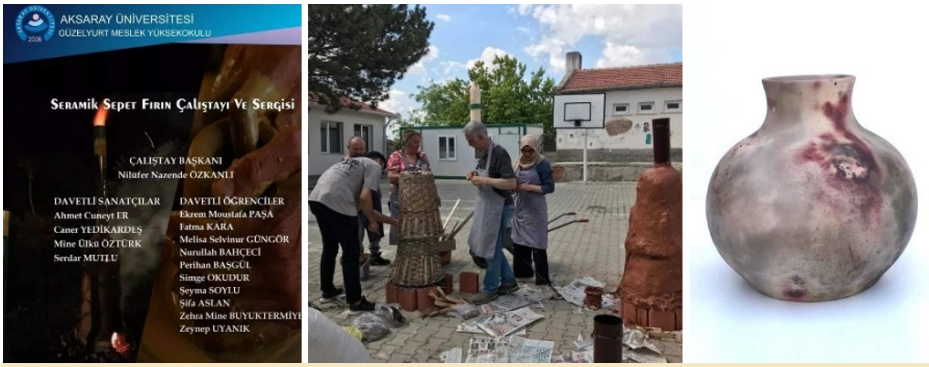
2.8. Dr. Öğr. Üyesi Şirin KOÇAK danışmanlığında, Okan Kılıçoğlu tarafından yazılan yüksek lisans tezi

2019'da Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dr. Öğr. Üyesi Şirin KOÇAK danışmanlığında "Seramik Alternatif Fırınlar ve Bir Fırın Uygulaması" başlığı altında Okan Kılıçoğlu tarafından yazılan yüksek lisans tezinde sepet fırın yapımı ve pişirimi hakkında o güne kadar yapılan çalışmaları ele alarak, uygu-

lamalardan bahsetmektedir. Okan Kılıçoğlu bahsettiği gibi ilk buluntulara göre elle şekillendirilen seramik ürünler, doğadan insan gücü ile toplanan çamur veya balçıklar ya ham haliyle ya da bölgenin durumuna göre kum, saman gibi malzemelerle karıştırılarak şekil verilmiştir. Diğer bir yöntem sepetler üzerine balçıkların örülmesi ile yapılmaktadır. Seramik pişirimde toprakla karıştırılan doğal malzemelerden biri olan sepet yapının mukavemetini arttırması nedeniyle o günlerden beri seramik pişirim sürecine dâhil edildiğini anlıyoruz.

2.9. Aksaray Üniversitesi, Güzelyurt Meslek Yüksek Okulu, seramik sepet sırın çalıştayı ve sergisi

28-30 Mayıs 2022 Aksaray Üniversitesi, Güzelyurt Meslek Yüksek Okulu'nda Nazende Özkanlı başkanlığında davet edilen sanatçı ve öğrenciler ile seramik sepet fırın çalıştayı ve sergisi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 10. Aksaray Üniversitesi, Güzelyurt Meslek Yüksek Okulu, seramik sepet sırın çalıştayı ve sergisi Afişi, seramik sepet sırın çalıştayı uygulama görselleri, Sepet fırın pişirimi sonrası ortaya çıkan ürünler, Nazende ÖZKANLI, Fotoğraflar, Nazende ÖZKANLI, (seramik-sepet-firin-calistayi-ve-sergisi, 2022)

2.10. Uşak Üniversitesi "Sanat ve Tasarım Topluluğu" tarafından düzenlenen, "Sepet Pişirimi Etkinliği",

28-30 Ekim 2022 tarihleri arasında Antalya Olimpos'da Uşak Üniversitesi Öğrenci 'Sanat ve Tasarım Topluluğu' ve danışmanı Vefa İrdelp önderliğinde Kurumsal Akreditasyon Programı (KAP) kapsamında "Sepet Fırını Pişirim Çalıştayı" Sepet Pişirimi Etkinliği gerçekleştirilmiştir. (topluluk.usak.edu. haber, 2022) Etkinlik görselleri Vefa İrdelp'ten alınmıştır. Fırının ateşleme bölümü tuğlalar ile

örülürken, üzerine ızgara tel ve inşaat demirleri ile sağlanlık kazanmdırılmış, üzerine kırmızı kil ile sıvanmıştır. Fakat sepet yada küfe benzeri bir mazleme kullanıldığı görülmemektedir. Fırın üzerine davlumaz takılmış, ve üzerine seramik heykel görüntüsü vermek için biçimlendirilmiştir. Böylece görsel olarak da ihtişamlı bir ateşleme sağlanmıştır.

Görsel 11. Uşak Üniversitesi "Sanat Ve Tasarım Topluluğu" Tarafından Düzenlenen Sepet Pişirimi Etkinliği Afişi Ve Pişirim Sonrası, Ortaya Çıkan Ürünlerin Görselleri, Vefa İrdelp.

2.11. 2023, Uşak Üniversitesi Sanat ve Pişirim Topluluğu, II. Sepet Pişirim Etkinliği,

Uşak Üniversitesi, 'Sanat ve Tasarım Topluluğu' II. Sepet Pişirim Etkinliği Antalya Olimpos'da gerçekleştirilmiştir.

Görsel 12. Uşak Üniversitesi, 'Sanat ve Tasarım Topluluğu' II. Sepet Pişirim Etkinliği Antalya Olimpos, Etkinlik Afişi, 2023, Vefa İrdelp

2.12. 2023, Gelenekselleşmiş Seramik Etkinlikleri ve Pişirim Yöntemleri

Fatma KARA'nın Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anabilim Dalı Seramik Bilim Dalında 'Gelenekselleşmiş Seramik Etkinlikleri ve Pişirim Yöntemleri' isimli yüksek lisans tezi Doç. Dr. Mine Ülkü Öztürk Danışmanlığında yayınlanmıştır. Çalışmada o güne kadar yapılan Sepet fırın yapımı ve pişirimi etkinlikleri ayrıntılı tablo halinde yazılmış-

tır. **2.10. 2023,** Eylül, İzmir Menemen, Egemen Emet Aslan'nın sepet pişirimi yaptığına dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Kendisi ile yapılan telefon görüşmesinde de o tarihlerde etkinlik yapmadığı bilgisi alınmıştır.

2.13. 2023, Qİ Seramik Atölyesi Etkinliği

2023 yılında Qİ Seramik Atölyesi sahibesi Feride ERDEM'in atölye bahçesinde bir sepet pişirim uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama süreci YouTube kanalı aracılığı ve atölyenin Instagram sayfalarında paylaşılmıştır. Fırından çıkarılan ürünlerin sofra seramiği olarak kullanıldığı ve satışı da yapılmaktadır. Sepet Pişirim de seramik yüzeyde farklı etkiler orataya çıkartmak için farklı tekniklerin kullanışdığı görülmektedir

Görsel 13. Qİ Seramik Atölyesi sahibi Feride ERDEM'in atölye bahçesinden sepet fırın hazırlıkları, Sepet Pişirim sonrası ortaya çıkan sonuçlar, yeme, içme kapları 2023, Ferdi Erdem. (Erdem, 2023)

UYGULAMALAR

4.1. Sepet Fırın Yapımı ve Pişirimi Etkinliği Uygulama Süreci

Sepet fırın yapımı için öncelikli olarak gerekli malzemelerin listesi çıkarılmış ve temini gerçekleştirilmiştir. En temel malzeme saz ve bitki saplarından yapılan büyük küfe denilen sepetler gerekmektedir. Açık alanda gerçekleştirilecek etkinlik için fırının kurulacağı yer belirlenmiş ve fırın ateşleme bölümü hazırlanmıştır. Sepetin iç ve dış yüzeyinin kil ile kaplanması, pişirimi yapılacak ürün veya yapıtların çocuklar tarafından sırlaması yapılmış ve fırınlamaya hazır hale getirilmiştir. Sepetin iç ve dış yüzeyleri ince saman katılmış kil ile sıvanmıştır. Kerpiç kili diyebileceğimiz bu karışım binlerce yıldır kullanılan bir bünyedir. İnce saman kilin içine %30-40 oranında katılmıştır. Sepetin yüzeyine kerpiç harcı kaplamış başka bir konstrüksiyon (tel hasır, tel örgün vb.) malzemesi kullanılmamıştır. Bu koşullarda dahi fırın yapısı 980°C'ye kadar yıkılmamış, ayakta kalmıştır. Pişirim sonrası fırın tarafımızdan yıkılarak, yayılması ve tutunması sağlanmaktadır. İnce saman kil bünyeyi birbirine bağlar. Yüzey ve duvar oluşturulmasına imkân sağlar. Sepet fırının altında odunların yakılabildiği bir cehennemlik hazne oluşturulmuştur. Bu haznenin duvarlarını oluşturmak için kırmızı kilden yapılmış tuğlalar kullanılmıştır. Tuğlaların ölçüleri; kalınlık 5, en 10, uzunluk 15cm'dir. Presleme yöntemi ile imal edilmiş, gözle bakıldığında mikalı bir bünyeye sahip, bisküvi pişirimleri yapılmış kırmızı kildir. Tuğlalar 60cm çapında bir çember oluşturacak şekilde ve 40cm yüksekliğe ulaşılarak, yuvarlak planlı dizilmiştir. Tuğla yuvarlak çemberin 5/1'lik kısmı açık bırakılarak, odunların yuvarlak haznenin iç boşluğuna gidebilmeleri için açıklık bırakılmıştır. Fotoğraflarda da görülebileceği gibi açıklığın önüne imkânlar dâhilinde kaldırım taşlarından bir koridor oluşturulmuş, odun ateşinin sola, sağa sıçramaması ve alevin bacaya kadar cereyan yapması, bacadan dumanın çıkmasına olanak sağlanmıştır. Açıklığın yüksekliği 40cm, eni de 45cm olarak yapılmıştır. Odunların yakıldığı koridorun uzunluğu 100cm olarak düşünülse de aktif olarak fırın açıklığına yakın olan 50cm'lik bölüm fonksiyonel olarak kullanılmıştır. Sepet fırının altındaki 60cm çapında ve 40cm yüksekliğindeki cehennemlikte odun ateşinin oksijeni çok iyi aldığı ve çok sağlık bir yanmanın gerçekleştiği gözlemlenmiştir. 5cm, 8cm, 10, 15cm kalınlığında, uzunlukları 30cm, 40cm, 50cm, 60cm arasında değişin kuru cam odunları sepet fırının pişiriminde kullanılmıştır. Çam odunu alevi ile ısıölçerin tespit ettiği derece 980°C'dir. Fırın içindeki sırlı parçaların alüminyum folyaya sarılı olmasından dolayı, ulaşı-

lan derecede sırların parlaklığı çıplak gözle bakıldığında görülememiştir. Ancak, genellikle seramik sırlarının derecesi 1000 olduğundan, sır parlaklığı çıplak gözle de tespit edilmektedir. O parlaklık görüldüğünde 1000 dereceye fırının ulaştığı söylenebilir.

4.2 Sepet Fırın Yapımında Kullanılan Malzemeler

65 cm çapında 100 cm yüksekliğinde bir adet küfe, yüksek sıcaklığa dayanıklı 5x20 cm boyutlarında fırın tuğlaları, 10 adet 35-40 cm.- 3 adet 1m Uzunluğunda inşaat demiri, 10 kilo şamotlu çamur, 50 lt. balçık kıvamında Fındıklı köyü çamuru (içine şamotlu çamur ve saman ilavesi yapıldı.) 5 kg gazete ve kuşe dergi kâğıtları, saman, pişirim sırasında renkli sır ve raku sırları kullanıştır.

Açık alanda toprak zemine fırının ateşlik bölümünün hazırlanması, fırın rafı ve ateş tuğlaları ile taban oluşturulması görülmektedir. Önce dersin bir çukur kazılarak ateşleme bölümü zemin altında kalmıştır. Bu yöntemle yapıldığında ateşin hava almaması nedeniyle gerekli sıcaklığa ulaşamadığı görüldüğünden çukur kapatılmış zemin düzlenmiştir. Toprak bölüm daire şeklinde çizilerek ateş tuğlaları ıslatılmış ve aralarına balçık sürülerek sabitlenmiştir. Balçık Gelibolu, Fındıklı Köyünden alınan toprak ile hazırlanmış, içine şamot, kâğıt ve saman karıştırılmıştır. Ateşleme bölümü, ateş tuğlalarından dört kat yükseltilerek, balçık ile sıvanmıştır. Üzerine 1,5 mm kalınlığında 65 cm çapında saç yerleştirilmiştir. Üzeri kalın balçık tabakası ile ateşleme bölümü toplam 20 cm yükseklikte 60 cm eninde bir alan olmuştur. Bu da odunların rahatça girebileceği ve çok sayıda odunun yanması ile ateşin derecesinin ayarlanması kolaylaşmıştır.

Sepet fırın çamurla sıvanmasından önce çocuklara yapılacak fırın ve pişirim ile ilgili bilgi verilmesi ve sorulara cevap verilme anları fotoğrafta görülmektedir. Neden sepetin bir fırın haline getirdiği ve özellikle amacın ne olduğu açıklanmıştır. Çocukların sepet iç yüzeyine kil sıvama süreçleri görülmektedir. Katılımcı çocuklar kuşe kâğıtları balçığa batırıp kaplayarak önce sepetin içini sıvayarak kalın bir tabaka halinde kaplamışlardır. Bu sırada çocuklar daha önceden bisküvi pişirimi yapılmış hayvan figürlerini sırladı. Çocukların sırladığı hayvan figürleri ateşleme bölümü üzerine aralarına demir çubuklar ve ayaklar konularak üst üste yığılmıştır. Sepet tamamen sıvandıktan sonra, ateşleme bölümünün üzerine yerleştirildi. Açıkta kalan kısımlar tekrar sınanarak kapatıldı. En süte tekrar küçük demir çubuklar ile baca sabitlendi ve üzeri balçıkla sınanarak sağlamlaştırıldı. Ocağın üzerine konulan şaçın üzerine sırlanarak, folyoya sarılan Hayvan figürleri

yüksek derece sıcaklığa dayanması için şamotlu çamurdan yapılmıştır. Boyama aşaması bittikten sonra folyo ile iki kat kaplanmıştır. Aralarına ayaklar ve demir çubuklar konmuş üzerine saman serpilmiştir. Fırının doldurma işlemi tamamlandıktan sonra, odunlar konularak ateşlenmiştir. Çam odunu kullanılmıştır. Çam odunun daha yüksek derecelere çıkmasında fayda sağladığı görülmüştür.

Görsel 14. Gelibolu Bilim ve Sanat Merkezi Sepet Pişirim Etkinliği, Çocukların sepet fırın yapımı, seramiklerin boyanması, Fırının yerleştirilmesi aşamaları

Görsel 15. Fırının yakılma süreci

Yakma işlemi başladıktan 3 saat sonra 950 derecelere çıktığı gözlenmiştir. Bu süreçten sonra fırına odun atılmamış ve süreç durdurulmuştur. Yanmanın sonlarına doğru üstten fırının üst yan kısmında çökme oluşmuş ve içerindeki alevler

görülmüştür. Daha folyo ve balçık ile acıkan kısım kapatılmıştır. O bölümün ince sınavmış olabileceği, daha sonra yapılacak fırınlarda fırın iç duvarına ızgara tek sarılması uygun olacağı düşünülmüştür. Yanmasını tamamlayan fırın bir gece boyunca öğleye kadar toplam 24 saat bir bekleme süresinden sonra soğuyan fırın öğrenciler ile parçalanarak içindeki seramikler çıkartılmıştır. Sepet fırında çıkan seramiklerin üst kısımda olanların hasar ve sır yapışması olmadığı görülmüştür. Alt kısımlarda kalan küçük parççalardaki sırların eriuyerek birbirine yapıştığı ve folyonunda sırın üstüne yapıştığı görülmüştür. Folyonun sıra yapışması nedeniyle renklerin grileştiği anlaşılmıştır. Çocukların yaptığı hayvan figülerinden örneklerde sırın kabarçıklar oluşturduğu, folyo yapışmaları görülmektedir. Üzeri sırlanmayan bazı objelerde islenme az da olsa görülmüştür. Sırlı olan bazı hayvan figürlerinde ise fırının çöken yerinden düşerek sırlı bölüme yapışan balçıklar sıra yapışarak sertleşmiştir. Buda farklı etkinler oluşmasını sağlasa güzel bir görüntü oluşturmamıştır. Yine bu fotoğraflarda bazı yerlerin islendiğini, bazılarının ise sırlı bölümlerin köpürdüğünü görmekteyiz. Üstteki fotoğraflarda sırlara yapışan balçık ve folyo parçaları görülmektedir. İkinci fotoğraf ise hayvan figürinin sağlam şekilde, renklerinin güzel kuyruğunu islendiği görülür. Üçüncü fotoğraf da hayvan figürleri fırının altında kalmasına rağmen sırsız bölümlerde islenme olmadığı görülmektedir.

Görsel 16. Sepet pişiriminden elde edilen seramik yapıtlar.

Sonuç ve Önerileri

Birçok sanatçının katılım sağladığı ulusal ve uluslararası etkinliklerin araştırılması, sanatçılar ile iletişim kurularak, bilgi ve görsellerin istenmesi, sepet fırın

yapımı için gerekli malzemelerin temin edilmesi, çocukların kilden hayvan figürlerini elle şekillendirmesi, sepet fırının oluşturulması, ateşleme, fırından ürünlerin çıkartılması aşamalarından geçen uzun bir süreç ve emek içermiştir. Gelibolu Bilim Sanat Merkezi, 8-14 yaş grubu özel yetenekli çocuklardan oluşan yıl boyunca okul seramik atölyesi seramik eğitimi alan 20 öğrenci kilden birçok hayvan figürü üretmiştir. Çocuklara İnsanoğlunun seramikle macerası ile seramik pişirimleri ve görselleri ile sepet fırını neden ve nasıl yapacağımız konusunda etkinlik öncesi sunum yapılmıştır. Öğrenciler elle şekillendirme yöntemi kullanarak oluşturdukları hayvanları bu süreçte daha ayrıntılı inceleme imkânı bulmuş, farklı hayvanları tanımız, kil ile iki ve üç boyutlu objeler şekillendirmeyi öğrenmiş, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştirmiş, kilin bir eğitim materyali olarak kullanılması ile öğrenmeler kalıcı hale gelmiştir. Öğrencilerin sanatsal bir bakış açısı kazandırılması açısından oldukça faydalı olmuştur. Farklı disiplinleri içinde barından bir Steam etkinliği olan, seramik sanatı ile biyolojik, kimyasal, matematik, sanatsal, mühendislik süreçleri yaparak yaşayarak deneyimlemeleri sağlanmıştır. Ödev kapsamında Gelibolu Bilim ve Sanat Merkezi bahçesinde 1 adet sepet fırın yapımı ve yakımı yapılmıştır. Sepet yapımı için, 50 adet ateş tuğlası, Gelibolu'nu Evreşe beldesinden alınan bir adet 65 cm çapında, 1m yüksekliğinde küfe, aynı zamanda Gelibolu Fındıklı köyünden alınan kil balçık haline getirilerek sıva malzemesi olarak kullanıştır. Tamamen doğal ve yerel malzemelerin kullanılmasına özen gösterilmiştir. Üç saat sürede yanan sepet fırın 24 saat sonra soğumuştur. Sepet fırın yapımı ve yakımı sırasında elde edilen deneyimler ikinci fırının daha iyi sonuçlar vermesini sağlayacaktır. Ateşleme bölümünün en az 40 cm yapılması, sepet içerisine tel ızgara konulması, ateşleme sürecinin biraz daha yavaş yapılması gerektiği, baca borusunun uzun seçilmesi, inşaat demirlerinin fırının sağlam olması açıcından önemli olduğu görülmüştür. Katılım sağlayan çocukların özel yetenekli olmaları, özgüvenleri yüksek, meraklı ve sorgulayan özellikleri nedeniyle etkinlik boyunca yapılan çalışmaları merakla izlemiş ve soru sormuşlar, fırın yapım aşamalarına katılarak heyecanla fırının pişmesini ve içinden çıkanları beklemişlerdir.

Görsel 17. Sepet fırında sır pişirimi yapılmış balık formu

Kaynaklar

Aslan, E. E. (2012, Eylül). Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, s. 133-142.

Aslan, E. E. (2016). Seramik Pişirim Teknikleri ve Fırınları. Ankara: Opus Baımevi.

bienhaber. (2013, Mayıs 10). bienseramik: https://bienseramik.com.tr/uploads/media/bien-haber-2014-1/files/basic-html/page10.html adresinden alındı

Ceramicon. (2019, 04 25). Ceramicon-Seramik-Etkinlikleri-. www.facebook.com/p/Ceramicon-Seramik-Etkinlikleri: https://www.facebook.com/p/Ceramicon-Seramik-Etkinlikleri-100064967621874/ adresinden alındı

Ceramicon Etkinlikleri. (2018, Nisan 25). Facebook: https://www.facebook.com/profile.php?id=100064967621874&locale=tr_TR adresinden alındı

Dunn, C. (2014, Mayıs 21). Cromarty Archive. www.thecromartyarchive.org: https://www.thecromartyarchive.org/picture/number2018 adresinden alındı

Erdem, F. (2023, Mart 7). qiseramik. www.instagram.com/qiseramik: https://www.instagram.com/qiseramik/?hl=tr adresinden alındı

etkinlik. (2022, Ekim 28). seramik.usak.edu.tr: https://seramik.usak.edu.tr/etkinlik/3166 adresinden alındı

Facebook. (2016, Şubat 24). Ceramicon: https://www.facebook.com/photo/?fbid=798651966905489&set=a.623881154382572&locale=tr_TR adresinden alındı

Hansen, T. (2020). https://digitalfire.com/glossary/primitive+firing. https://digitalfire.com/index.php. adresinden alındı

Kara, F. (2023). Gelenekselleşmiş Seramik Etkinlikleri ve Pişirim Yöntemleri. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıçoğlu, O. (2019). Seramikte Alternatif Fırınlar Ve Bir Fırın Uygulaması. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

seramik-sepet-firin-calistayi-ve-sergisi. (2022, Mayıs 23). guzelyurt.aksaray.edu.tr: https://guzelyurt.aksaray.edu.tr/seramik-sepet-firin-calistayi-ve-sergisi adresinden alındı

srd. (2015). https://ww1photographs.wordpress.com/. adresinden alındı

topluluk.usak.edu. haber. (2022, Ekim 2022). topluluk.usak.edu.tr: https://topluluk.usak.edu.tr/haber/5251 adresinden alındı

www.cappadociaexplorer.com/detay.php? (2016, 09 20). www.cappadociaexplorer.com: https://www.cappadociaexplorer.com/detay.php?page=68&id=2065&cid=1 adresinden alındı

Aslan, E. E. (2012, Eylül). Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, s. 133-142.

Aslan, E. E. (2016). Seramik Pişirim Teknikleri ve Fırınları. Ankara: Opus Basımevi.

bienhaber. (2013, Mayıs 10). bienseramik: https://bienseramik.com.tr/uploads/media/bien-haber-2014-1/files/basic-html/page10.html adresinden alındı

Ceramicon. (2019, 04 25). Ceramicon-Seramik-Etkinlikleri-. www.facebook.com/p/Ceramicon-Seramik-Etkinlikleri: https://www.facebook.com/p/Ceramicon-Seramik-Etkinlikleri-100064967621874/ adresinden alındı

Ceramicon Etkinlikleri. (2018, Nisan 25). Facebook: https://www.facebook.com/profile.php?id=100064967621874&locale=tr_TR adresinden alındı

Dunn, C. (2014, Mayıs 21). Cromarty Archive. www.thecromartyarchive.org: https://www.thecromartyarchive.org/picture/number2018 adresinden alındı

Erdem, F. (2023, Mart 7). qiseramik. www.instagram.com/qiseramik: https://www.instagram.com/qiseramik/?hl=tr adresinden alındı

etkinlik. (2022, Ekim 28). seramik.usak.edu.tr: https://seramik.usak.edu.tr/etkinlik/3166 adresinden alındı

Facebook. (2016, Şubat 24). Ceramicon: https://www.facebook.com/photo/?fbid=798651966905489&set=a.623881154382572&locale=tr_TR adresinden alındı

Hansen, T. (2020). https://digitalfire.com/glossary/primitive+firing. https://digitalfire.com/index.php. adresinden alındı

Kara, F. (2023). Gelenekselleşmiş Seramik Etkinlikleri ve Pişirim Yöntemleri. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıçoğlu, O. (2019). Seramikte Alternatif Fırınlar Ve Bir Fırın Uygulaması. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

seramik-sepet-firin-calistayi-ve-sergisi. (2022, Mayıs 23). guzelyurt.aksaray.edu.tr: https://guzelyurt.aksaray.edu.tr/seramik-sepet-firin-calistayi-ve-sergisi adresinden alındı

srd. (2015). https://ww1photographs.wordpress.com/. adresinden alındı

topluluk.usak.edu. haber. (2022, Ekim 2022). topluluk.usak.edu.tr: https://topluluk.usak.edu.tr/haber/5251 adresinden alındı

www.cappadociaexplorer.com/detay.php? (2016, 09 20). www.cappadociaexplorer.com: https://www.cappadociaexplorer.com/detay.php?page=68&id=2065&cid=1 adresinden alındı